
DE FRANSE BEZETTING VAN 1701-1706 DOOR LOUIS XIV

Het verhaal begint op 10 augustus 1678. Op die datum wordt de voor Louis XIV gunstige Vrede van Nijmegen getekend die een goed uitgangspunt vormt voor het verwezenlijken van zijn groots opgezette plan: de uitbreiding van Frankrijk tot aan de Rijn grens ten nadele van Duitsland en de Nederlanden. De zwakke Spaanse koning Karel II is niet bij machte om Frankrijk in te nemen en de Oostenrijkse keizer Leopold I heeft zijn handen vol met het bestrijden van de Turken. De Nederlandse stadhouder Willem III ziet zeer goed de bedreiging voor het Europees evenwicht maar heeft af te rekenen met de regenten die geen geld voor een strijdmacht willen uittrekken. Gelukkig voor Willem III wordt het protestantse Europa toch nog wakker geschud wanneer de Zonnekoning het Edict van Nantes op 23 oktober 1685 herroept.

De protestantse Hugenoten hebben voortaan geen godsdienstvrijheid meer en deze daad betekent, dat wanneer Frankrijk een protestants gebied zou inlijven, de protestanten aldaar zich zouden moeten onderwerpen aan het rooms-katholicisme. Daarom stellen nu zelfs de Amsterdamse regenten in 1688 geld

beschikbaar voor een pro-protestantse interventie van Willem III in Engeland. Hij stelt daar een einde aan de katholieke tirannie van zijn schoonvader Jacobus II. Na een geslaagde "Glorious Revolution" worden Willem III en Mary Stuart door het Engelse parlement uitgeroepen tot koning en koningin van Engeland, Schotland en Ierland. In mei 1689 wordt de droom van Willem III werkelijkheid. De grote coalitie tegen Frankrijk komt tot stand onder de vorm van het Groot Verbond van Wenen tussen de keizer van Oostenrijk en de Republiek: Engeland, Keulen, Luik, de Palts, Brandenburg, Hannover, Beieren en in 1690 Spanje en Savoye sluiten zich aan.

In het geheim worden de Zuidelijke Nederlanden aan Leopold van Oostenrijk beloofd. Tussen 1690 en 1695 vallen verscheidene Zuidnederlandse steden in handen van Frankrijk (Mons, Namur, Huy, Charleroi). Villeroy, de opvolger van Luxembourg, bombardeert in 1695 de Grote Markt van Brussel. Door de Franse successen begint de coalitie naar vrede te verlangen. Ook Frankrijk krijgt echter te kampen met financiële en economische ontredde. Op 20 september 1697 volgen de Vredetraktaten van Rijswijk: Louis XIV erkent Willem III als koning van Engeland, alle veroveringen op Spanje worden ongedaan gemaakt en de Hollandse Republiek krijgt van Spanje het recht in de Zuidelijke Nederlanden garnizoenen te legeren. Wie nu een belangrijke rol gaat spelen is onze landvoogd (1692-1713) Maximiliaan Emanuel II, keurvorst van Beieren. In plaats van de Habsburgse kant te kiezen kiest hij de kant van de kleinzoon van Louis XIV, een Franse Bourbon, die aanspraak maakt op de Zuidelijke Nederlanden als Spaans troonopvolger, na de dood in 1700 van de laatste Spaanse Habsburger Karel II, die kinderloos sterft. Karel II had in zijn testament tegen alle verwachtingen in Filips van Anjou, de kleinzoon van Louis XIV, als erfgenaam van de Spaanse bezittingen aangeduid (omdat die terzelfdertijd een achterkleinzoon is van de Spaanse koning Filips IV) in plaats van iemand uit het Oostenrijks-Habsburgse Huis. Politiek, dynastiek en economisch is zoiets voor geen enkele Europese mogendheid aanvaardbaar. Stel u het nieuwe machtsblok voor: Spanje, Frankrijk, en de Zuidelijke Nederlanden onder het Huis Bourbon! Frankrijk zou vroeg of laat Antwerpen in handen krijgen, een grote economische dreiging voor de Hollanders enerzijds en voor de Engelsen anderzijds om nog maar over de militaire dreiging te zwijgen. Daarom hadden de zeemogendheden al in 1689 de Spaanse erfenis beloofd aan de Oostenrijkse keizer. Omdat Maximiliaan Emanuel beloften krijgt van Louis XIV, aangaande het bezit van de Zuidelijke Nederlanden voor zichzelf, kiest hij de Franse zijde. De Zonnekoning mag met instemming van Anjou en Maximiliaan Emanuel de Zuidelijke Nederlanden bezetten en de Hollandse garnizoenen in de Barrière-vestingen moeten wegtrekken. Gent krijgt 2 bataljons Franse troepen over de vloer en wordt bezet op 20 februari 1701.

Deze bezetting is theoretisch van heel andere aard dan in 1678. Zij is deze keer eigenlijk legitiem. De Franse bezetters staan onder het bevel van graaf d'Aube-

terre die gouverneur van Gent wordt. In plaats van Spaanse troepen in het Spanjaardenkasteel vinden we nu Franse die eigenlijk voor Spanje optreden, namelijk voor Filips van Anjou. Onze voorouders moeten er maar een rechte kant aan krijgen. Geen wonder dat er voor- en tegenstanders van de nieuwe wending zijn. De voorstanders van het Frans-Spaanse Anjou-bewind noemt men "karabiniers" en de tegenstanders "kurassiers". Al spoedig groeien de rangen van de kurassiers aan na nadelige fiscale Anjou-maatregelen. Op 7 september 1701 reageren de andere Europese mogendheden: zij tekenen het Haags Verbond waarbij Spaans-Italië en de Spaanse Nederlanden aan Oostenrijk beloofd worden. De Oostenrijkse opperbevelhebber prins Eugenius van Savoye begint de oorlog tegen de Bourbons in Noord-Italië. Intussen sterft op 19 maart 1702 Willem III. Alhoewel de Republiek nu stadhouderloos is wordt Willems evenwichtspolitiek voortgezet door raadpensionaris Heinsius.

In mei 1702 volgt de oorlogsverklaring van Engeland en de Republiek aan Frankrijk. Tussendoor krijgen de Franse officieren in Gent de gebruikelijke eerbetuigingen. Op 3 februari 1702 krijgen twee vooraanstaanden, graaf de la Mothe-Houdancourt, commandant van de Franse troepen in Vlaanderen en graaf d'Aubeterre, commandant van de Gentse troepen in het Spanjaardenkasteel, een "stuk" rode wijn als present. De procedure verloopt als volgt: de stadsvoerman, begeleid door de moorkinderen, allemaal gekleed in stadslivrei, vervoeren met paard en kar het "stuk" wijn, beschilderd met het stadswapen, mooi versierd met een kleed (SAG, 156/25, nr. 4), tot aan het verblijf van de vooraanstaande persoonlijkheid. Graaf de la Mothe verblijft in het "Huis met de Twee Torens" in de Veldstraat en graaf d'Aubeterre uiteraard in de Gouverneurswoning van het Spanjaardenkasteel. In 1704 dwingt de zeer bekwame John Churchill, hertog van Marlborough, opperbevelhebber van de Engels-Hollandse legers, "onze" Maximiliaan Emmanuel heel Beieren te ontruimen na de slagen bij Donauwörth en Blenheim en in 1705 verslechteren de militaire vooruitzichten voor de Frans-Spaanse troepen in onze gewesten zienderogen. Maximiliaan Emmanuel keert terug naar de Nederlanden en doet een poging om Hulst in te nemen, zonder succes. Onze landvoogd krijgt steun van een van de beste Franse generaals, Villeroy, om onze gewesten te behouden. Marlborough herovert Huy, trekt Tienen en Diest binnen en rukt op naar Waterloo. In de omgeving van Gent veroveren de Hollanders Ertvelde en Vinderhoute en brengen de troepen van de La Mothe ten val. Paniek breekt uit onder de boeren die zich massaal in de stad komen verschuilen. Op 23 mei 1706 overwint Marlborough bij Ramillies in Belgisch Brabant waardoor de Staten van Vlaanderen en Brabant Karel van Oostenrijk als hun soeverein erkennen. Het is een beslissende slag. Onmiddellijk na de overwinning wordt Brussel bezet en rukt Marlborough op naar Gent. De verwarring in onze stad is groot. Van overal stromen Frans-Spaanse soldaten de stad binnen. De magistraat weet niet meer waar zij al die strijders moet te slapen leggen.

Op 29 mei 1706 verneemt men in Gent dat het leger van Maximiliaan Emmanuel in aantocht is. Zal het er straks stuiven? Gelukkig niet. Op 31 mei slaat Marlborough zijn kamp op te Merelbeke. De vijand is intussen op de vlucht naar Kortrijk. De voorbereidingen om Gent over te geven worden al vlug getroffen.

Op 1 juni 1706 wordt de onderwerping aan het regime van de Oostenrijkse Habsburger, Karel, aan Marlborough voorgesteld. Dezelfde dag nog wordt Marlborough plechtig ingehaald. Aan de Sint-Lievenspoort wordt hij opgewacht door de Gentse schepenen die hem de sleutels van de stad aanbieden. Op 6 juni 1706 erkennen de Staten van Vlaanderen als soeverein en graaf van Vlaanderen, de Oostenrijkse aartshertog Karel, die door de geallieerden tot koning van Spanje is uitgeroepen onder de naam Karel III. Door deze truc toe te passen blijven wij dus voorlopig toch nog bestaan als "Spaanse Nederlanden". Vintimiglia en het overschot van twee Spaanse regimenten biedt nog een maand weerstand in het Spanjaardenkasteel en capituleert uiteindelijk.

De Anglo-Bataafse Conferentie, een Engels-Nederlands condominium, heeft nu in werkelijkheid de touwtjes in handen. Deze toestand van halfslachtigheid zal duren tot in 1716. Dus zo Spaans zijn we nu ook weer niet meer. De Conferentie houdt toezicht op een Raad van State die het bestuur in ons land mag uitoefenen zonder eigenlijk iets te zeggen te hebben. De Gentse Hoogbaljuw, Ferdinand-Hippolyte della Faille, verlaat zijn post en blijft de zaak van Louis XIV steunen. Hij wordt tot kolonel benoemd van een Frans leger dat verondersteld wordt onze gewesten te heroveren.

Ronald DE BUCK

BIBLIOGRAFIE

NEVE J.E., Gand sous l'occupation de Louis XIV, 1678-1679, 1701-1706, 1708, Gand, 1929.

BERICHT AAN ONZE MEDEWERKERS

Als u voor het verwerken van uw teksten een PC of Mac gebruikt, wil u dan **met** de tekst ook het schijfje meezenden? In de meeste gevallen kan de drukker dan de tekst van het schijfje halen en dient hij dus uw tekst niet opnieuw over te tikken, wat tijd en geld gespaard is.